

Daarmee komen Nederlandse bedrijven en ontwikkelaars die de milieumaatregelen moeten treffen, al gauw op achterstand ten opzichte van het buitenland.

De manier waarop de administratieve rechtsbescherming in Nederland functioneert is van wezenlijke invloed op hoe Europees recht en beleid in praktijk uitwerken. Van de administratiefrechtelijke rechtsbescherming op het terrein van VROM en Verkeer en Waterstaat wordt in vergelijking met andere landen veel gebruik gemaakt. Met als gevolg dat de consequenties van het Europese recht in Nederland soms eerder voelbaar zijn dan in andere landen. De rechter komt bijvoorbeeld vaak tot vernietiging van besluiten, vooral omdat niet voldoende gemotiveerd is hoe aan bepaalde, uit het Europese recht afkomstige, verplichtingen is voldaan. Het geschiloplossend vermogen van de administratieve rechter zou dan ook toenemen wanneer deze bereid en in staat is de juridische wegen en inhoudelijke alternatieven aan te geven waardoor de ontwikkelingen in ieder geval niet geblokkeerd worden.

De toegang tot de rechter in milieu- en ruimtelijke orderingszaken is enkele jaren geleden al beperkt tot belanghebbenden. Een verdere beperking, ook in termijnen en beroepsprocedures, lijkt – gelet op onze tradities – niet wenselijk. Het zou al enorm schelen wanneer de verschillende bestuurslagen eindelijk zouden stoppen met het stapelen van procedures en beleidsdoelstellingen. Dat veroorzaakt niet alleen een nieuwe gordiaanse knoop, maar biedt belanghebbenden onbedoeld ook weer nieuwe instrumenten om bezwaar of beroep aan te tekenen. Naast de mogelijkheden die interactief beleid, publiek-private samenwerking en coproductie in dit opzicht bieden, gaat het vooral om onderling vertrouwen en inzicht in elkaars agenda. Juridisering zou eigenlijk pas het laatste redmiddel moeten zijn. •

Henk van Houtum

column

Voorbij de tekentafelpolitiek

Hoe plat is ons beeld van de wereld? Als we afgaan op de plattegronden die we gebruiken om onszelf te oriënteren, stelt dat niet gerust. Daar domineren rasters, wegen, lijnen, grenzen, punten, symbolen, kleuren en vakjes. Mensen zie je niet op plattegronden. Laat staan hun bewegingen, angsten, wensen en gevoelens. Een plattegrond is een verstilde, tweedimensionale afbeelding van een dynamische en meerdimensionale waarheid. Kaartmakers zijn dan ook geen ontdekkingsreizigers, maar fabrikanten van een wereldbeeld. Een kaart is een visie op de ruimtelijke realiteit. Zo is in Nederland momenteel de idee populair dat er achterstandswijken en ongewenst gesegregeerde steden zijn. Daarbij wordt vaak geredeneerd op basis van statistische representaties van *a priori* afgebakende ruimten op stedelijke plattegronden. Maar dat is een tautologie. Want eerst wordt een oneindige ruimte in vakjes opgedeeld, zoals in wijken, om vervolgens te constateren dat de statistiek uitwijst dat die statische eenheden onderling verschillen en dat er sprake is van een gedeelde samenleving. De interpretatie van de in principe oneindige reeks menselijke verschillen tussen de zelf geconstrueerde vakken op kaarten is dan ook geen geometrie, maar politiek. Preciezer, het is *cartopolitiek*, tekentafelpolitiek. En elke politiek maakt zijn eigen kaarten, maakt zijn eigen utopie. Een kaart is daarmee niet slechts interpretatie, hij is ook productief, hij schept of bestendigt een machtswaarheid. Klassiek is het voorbeeld van de tekentafelkolonisatie van Afrika, waarvan de gevolgen nu nog steeds voelbaar zijn. Of neem het recente Dayton-akkoord in Bosnië-Herzegovina dat de veroveringen van de strijdende etnisch-nationalistische

partijen op de kaart afbakende en daarmee feitelijk hun extreme nationalisme legitimeerde en reproduceerde. Het maken of aanpassen van lijnen en rasters op een kaart ordent, hoe goedbedoeld ook, gebieden en daarmee ook mensen. En waar lijnen en vakken domineren, worden mensen uitgevlakt. Tekentafelpolitiek is *cartographic cleansing*. Zeker, een kaart kan nuttig zijn ter eerste oriëntatie. Maar ménsen

Waar lijnen en vakken
domineren, worden
mensen uitgevlakt.

maken de wijken en de steden, niet de lijnen op kaarten. Het is wonderlijk dat we sinds de eerste kaarten eigenlijk nog altijd het euclidisch geometrisch denken niet te boven zijn. En dat terwijl de verbeelding van mensen en hun relaties zo'n enorme vlucht heeft genomen. De verbeelde wereld van *Hypes*, *LinkedIn* en *YouTube* brengt mensen en hun relaties in kaart, maar is a-ruimtelijk. De plattegronden zijn ruimtelijk, maar doorgaans a-menselijk. Dat besef vraagt van cartografen een gedurfde aanpak, namelijk om zich te gaan verhouden tot videomakers en beeldkunstenaars en niet louter de platte grond waarop we bewegen in beeld te brengen, maar ook de emotionele en fysieke bewegingen van de mensen, liefst interactief, te verbeelden. Dus breng de routineuze en niet routineuze bewegingen, connecties, zigzagroutes, knooppunten, sporen en pleisterplaatsen van mensen in beeld. Want de kaart van de menselijke wereld is zo dynamisch als de samenleving is. Het tempo, ritme en de bewegingen van de mens in de ruimte en niet louter de stolling, de nederzetting staan dan centraal. In plaats van louter cartografie, is het tijd voor de choreografie van de ruimte. •

humboldt, darwin & geografie (1)

Humboldt zag de natuur als harmonieus en stabiel, een alomvattend wereldorganisme, waar ook de mens deelgenoot van was. Zijn beschrijvingen van de natuur van de Nieuwe Wereld werden verbeeld door de Amerikaanse landschapsschilder Frederic Church. Zoals in *The Heart of the Andes* (1859).

Humboldts reizen

Op 6 mei is het anderhalve eeuw geleden dat Alexander von Humboldt overleed. Over zijn leven, werk en invloed zijn boekenkasten vol geschreven. En nog steeds verschijnen er nieuwe publicaties. Over de voettocht die hij maakte met een Nederlandse student bijvoorbeeld, en over de heldenstatus die Humboldt al bij leven genoot.

Nog altijd spreekt hij tot de verbeelding, de Duitse baron Alexander von Humboldt (1769-1859), grondlegger van een reeks geowetenschappen, van geologie tot fysische en sociale geografie. Straten en schepen dragen zijn naam, jeugdboeken (van M.Z. Thomas) en romans (Daniel Kehlman) zijn over hem geschreven, leerstoelen en lezingenreeksen naar hem genoemd, biografieën (onlangs nog een van Werner Biermann) en themanummers van tijdschriften (zoals *Geographical Review*, juli 2006) aan hem gewijd. Nog tijdens zijn leven kreeg hij eretitels als 'de Prometheus van onze tijd' en 'de tweede Columbus'.

Die laatste titel verwijst naar de heroïsche ontdekkingsreis die Humboldt met de Franse botanicus Aimé Bonpland tussen 1799 en 1804 maakte door het Caribische gebied, de Amazone, de Andes en Mexico (destijds Nieuw-Spanje). Deze barre tocht sprak zo tot de verbeelding dat Humboldt uitgroeide tot een bekende persoonlijkheid bij een Europese en Amerikaanse elite. Bekend genoeg om door de Amerikaanse president Jefferson in Washington te worden uitgenodigd alvorens

naar Europa terug te zeilen. Humboldt en Jefferson bleken goed met elkaar te kunnen opschieten. Geen wonder. President Jefferson had een intense belangstelling voor de geografie van Amerika, zo zeer zelfs dat hij wel omschreven is als 'een van de grootste Amerikaanse geografen'. Hij was vooral geïnteresseerd in het destijds nog vrijwel onbekende gebied dat de Verenigde Staten in 1803 van de Fransen hadden verworven. Deze *Louisiana Purchase* verdubbelde het grondgebied van de VS. Eerder had Jefferson al twee andere mannen, Lewis en Clark, op expeditie gestuurd.

Tijdens Humboldts verblijf in Washington vergeleken ze mammoetkiezen en informeerde Humboldt de president over het Amerikaans-Spaanse grensgebied. Jefferson wilde graag weten of er ertsen te vinden waren. Humboldt preees de vrijheid in de VS, maar hekelde de slavernij – vrijheid moest voor alle mensen gelden, ongeacht de huidskleur. Jefferson, zelf een slavenhouder, zal het met gemengde gevoelens hebben aangehoord.

Sinds dat ene bezoek van Humboldt aan de VS hebben de Amerikanen veel sympathie